

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА
Кафедра міжнародних відносин

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної роботи

(Майя НІКОЛАЄВА)

“ 1 ” вересня 2022 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Ісламський чинник у світовій політиці»

(назва навчальної дисципліни)

Рівень вищої освіти *Другий (магістерський)*

Галузь знань: 29 – Міжнародні відносини

Спеціальність: 291 – Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії
(код і назва спеціальності)

Освітньо-професійна програма: Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії

(назва ОПП/ОНП)

Робоча програма навчальної дисципліни «Ісламський чинник у світовій політиці». Одеса: ОНУ, 2022. 18 с.

Розробник: **Захарченко Алла Миколаївна, к. політ. н., доцент кафедри міжнародних відносин**

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри міжнародних відносин
 Протокол № 1 від. "29" серпня 2022 р.
 Завідувач кафедри [підпис] (Ольга БРУСИЛОВСЬКА)

Погоджено із гарантом ОПП Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії [підпис] (Ольга БРУСИЛОВСЬКА)

Схвалено навчально-методичною комісією (НМК) факультету міжнародних відносин, політології та соціології
 Протокол № 1 від. "30" 08 2022 р.
 Голова НМК [підпис] (Олег ХОРОШИЛОВ)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри міжнародних відносин
 Протокол № від. " " 20 р.
 Завідувач кафедри (Ольга БРУСИЛОВСЬКА)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри міжнародних відносин
 Протокол № від. " " 20 р.
 Завідувач кафедри (Ольга БРУСИЛОВСЬКА)

**1. Опис навчальної дисципліни
«Ісламський чинник у світовій політиці»**

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>Очна форма навчання</i>	<i>Заочна форма навчання</i>
Загальна кількість: кредитів – 3 годин – 90 змістовних модулів – 3	Галузь знань <u>29 міжнародні відносини</u> Спеціальність <u>291 міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії</u> Рівень вищої освіти: <i>Другий (магістерський)</i>	<i>Обов'язкова / Дисципліна вільного вибору</i>	
		Обов'язкова	
		Рік підготовки:	
		1-й	-й
		Семестр	
		1-й	-й
		Лекції	
		18 год.	год.
		Практичні, семінарські	
		12 год.	год.
		Лабораторні	
		год.	год.
		Самостійна робота	
		60 год.	год.
Форма підсумкового контролю: <i>іспит</i>			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу «Ісламський чинник у світовій політиці» - сформувати у студентів цілісне та систематизоване знання про місце і роль ісламського фактора у внутрішній та зовнішній політиці країн ісламської цивілізації, а також у міжнародних політичних та економічних відносинах країн світової спільноти.

Завдання курсу: вивчити місце ісламського чинника у світовій політиці крізь призму політичних процесів, що відбуваються в державах традиційної зони поширення ісламу та ісламом як домінуючою релігією (Близький та Середній Схід, Південно-Східна Азія, Центральна Азія та ін.), а також в країнах із потужною мусульманською спільнотою (Російська Федерація, країни Північної Америки, Західної Європи та Тропічної Африки); виявити основні причини «політизації ісламу» в останній третині ХХ – на початку ХХІ ст.; ознайомити студентів із різними підходами до вивчення феномену політичного ісламу; проаналізувати вплив ісламського чинника на процес прийняття політичних рішень в мусульманських країнах; ознайомити студентів з витокami та еволюцією проблеми ісламського фундаменталізму, ідеологією та діяльністю радикальних ісламістських організацій.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних компетентностей:

1. Здатність приймати обґрунтовані рішення щодо здійснення міжнародної та зовнішньополітичної діяльності (СК 2).
2. Здатність аргументувати вибір шляхів вирішення завдань професійного характеру у сфері міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій, критично оцінювати отримані результати та обґрунтовувати прийняті рішення (СК 3).

Очікувані результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

- Оцінювати та аналізувати міжнародні та зовнішньополітичні проблеми та ситуації, пропонувати підходи до вирішення таких проблем (РН 7).
- Брати участь у професійній дискусії у сфері міжнародних відносин, зовнішньої політики, суспільних комунікацій та регіональних студій, поважати опонентів і їхню точку зору, доносити до фахівців та широкого загалу інформацію, ідеї, проблеми, рішення та власний досвід з фахових проблем (РН 13).

3. Зміст навчальної дисципліни

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ I

Іслам як світова релігія. Феномен політичного ісламу.

Тема 1. Роль ісламу як світової релігії.

Зростання ролі релігійного чинника у внутрішній та зовнішній політиці держав та в міжнародних процесах на початку XXI століття. Формування постсекулярного суспільства і місце в ньому ісламу. Витоки ісламської культури та цивілізації. Основні постулати ісламу; Коран та суна. Шаріат як сукупність правових, морально-етичних і релігійних норм ісламу. Виникнення різних релігійно-політичних течій в ісламі. Сунізм та сунітські уявлення про державу та владу. Шіїтський напрямок в ісламі та його еволюція. Співвідношення між різними формами ісламу і загально ісламськими нормами. Географія поширення ісламу в сучасному світі та мусульманські громади в різних країнах (Близький та Середній Схід, Південна та Південно-Східна Азія, Тропічна Африка, Європа, Північна Америка). Основні фактори зростання чисельності мусульман та посилення потенціалу мусульманських країн. Поняття «ісламська цивілізація», «арабсько-мусульманський світ». Країни ісламу на рубежі XX – XXI ст.: політичний, економічний і культурний аспекти. Іслам в нових геополітичних умовах.

Тема 2. Феномен політичного ісламу.

Специфіка ісламської релігійної системи - взаємопроникнення ісламу і політики. Універсальний характер ісламу в організації суспільства. Ісламська політична культура та ідеологія. Ідеї влади та власності в ісламі. Образ правителя як оплоту ісламу і гаранта існування спільноти. Особливості мусульманської державності. Відсутність інституту церкви в ісламі; роль мусульманського духовенства в суспільстві. Співвідношення релігійних і політичних інститутів, процесів, акторів. Причини політизації ісламу в останній третині XX – на початку XXI ст. Різні форми прояву ісламу в політиці (іслам як інструмент державної влади; неурядові ісламські політичні організації; іслам в конфесійних та етнічних конфліктах). Іслам і особливості модернізації в мусульманському світі; проблеми демократії. Вплив ісламу на зовнішню політику країн ісламської цивілізації. Роль політичного ісламу в контексті подій «Арабської весни».

Тема 3. Ісламський світ як суб'єкт світової політики.

Концепція «умми» - спільноти мусульман, в якій відсутні міжетнічні та міждержавні кордони. Інтеграційні процеси в ісламському світі та приклади політичної консолідації мусульманських спільнот. Питання єдності мусульманського світу в доктрині панісламізму; спроби її практичної реалізації. Організація ісламського співробітництва (ОІС): історія створення, основні завдання, принципи роботи та напрямки діяльності. Підструктури ОІС. Діяльність міжнародних мусульманських організацій: «Ісламська вісімка», Ісламський банк розвитку, Ісламська комісія Міжнародного Червоного Півмісяця, Ісламська організація з освіти, науки та культури, Ісламська федерація спортивної солідарності, Ісламська торгово-промислова палата та ін. Інтеграційні та дезінтеграційні процеси в ісламському світі. Мусульманська солідарність та її обмеження. Протиріччя, що роз'єднують ісламський світ (сунітсько-шіїтське протистояння; нерівномірний економічний розвиток; територіальні протиріччя та етнічні конфлікти; та ін.).

Тема 4. Проблема ісламського фундаменталізму та екстремізму.

Традиціоналізм, фундаменталізм та модернізм в ісламі. Генезис та розвиток ісламського фундаменталізму (Х. аль-Банна, С. Кутб, А.А. Маудуді); його еволюція у XX – на початку XXI століть. Поміркований та радикальний фундаменталізм. Диференціація понятійного апарату: «ісламський фундаменталізм», «ісламський екстремізм», «ісламський тероризм» та ін. Основні причини поширення радикальної ісламістської ідеології в країнах ісламської цивілізації. Ідеологічна платформа та діяльність радикальних ісламістських угруповань. Концепція джихаду: основні напрями та тлумачення. Протидія ісламському радикалізму в

країнах мусульманської цивілізації. Вплив подій 11 вересня 2001 року на трансформацію ролі ісламського екстремізму в сучасних міжнародних відносинах. Підходи міжнародних організацій та провідних світових гравців до проблеми радикалізації ісламу. Міжнародна боротьба із ісламським екстремізмом: проблеми та перспективи.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II.

Ісламський фактор в країнах Близького та Середнього Сходу

Тема 5. Арабські країни Північної Африки.

Політичний іслам в Арабській Республіці Єгипет: етапи розвитку. Поміркована та екстремістська течії в єгипетському фундаменталістському русі. Організація «Брати-мусульмани»: ідеологічна платформа та методи боротьби. Еволюція відносин між державою та єгипетськими радикалами. Проблеми мусульмансько-коптських відносин на сучасному етапі. Політичний іслам в Лівії. Інкорпорування елементів ісламського фундаменталізму в ідеологічну та політичну систему країни в епоху М. Каддафі. «Ісламський соціалізм». Трансформація ісламського фактору в Єгипті та Лівії після революцій 2011 р. Ісламський радикалізм в Алжирі: виникнення та еволюція проблеми. Ісламський фронт порятунку і громадянська війна 1990-х років. Роль політичного ісламу в алжирському суспільстві на сучасному етапі. Ісламський чинник в арабсько-берберському конфлікті.

Тема 6. Арабські країни Західної Азії.

Аравійський півострів – зона зародження ісламу. Провідна роль ісламу в політичному, соціально-економічному та культурному житті аравійських монархій (Саудівська Аравія, Катар, Оман, ОАЕ, Кувейт, Бахрейн). Саудівська Аравія – центр сунітського мусульманського світу. Ідеологія і практика ваххабізму в релігійно-політичній системі Саудівської Аравії. Особливості ісламського фактору в Іраку: сунітсько-шиїтські протиріччя. Розвиток міжконфесійного конфлікту після повалення режиму С. Хусейна у 2003 р. Загострення проблеми ісламського радикалізму в Сирії після початку громадянської війни у 2011 р. Виникнення «Ісламської держави» на території Сирії та Іраку. Ісламський чинник в Лівані. Конфесійні протиріччя у другій половині ХХ століття на їхній фундаментальний вплив на розвиток країни. Громадянська війна 1975-1990 рр. Ліванська партія «Хизбалла»: історія виникнення, еволюція та роль у політичних процесах на сучасному етапі. Сунітсько-шиїтські протиріччя в Ємені. Громадянська війна 2014-2015 рр. і посилення позицій ісламських радикалів у країні.

Тема 7. Країни Середнього Сходу: Туреччина, Іран, Афганістан.

Ісламська модель розвитку в політичному житті країн Середнього Сходу. Концепція «лаїцизму» (світськості) в Туреччині та її еволюція у другій половині ХХ ст. Зростання впливу ісламу на внутрішні політичні процеси та зовнішню політику Туреччини у 1990-і рр. Прихід до влади поміркованих ісламістів (2002 р.): «Партія справедливості та розвитку». Специфіка ісламського чинника в Ірані: шиїтська доктрина верховної влади (імамат). Ісламська революція 1978-1979 рр. та роль аятоли Хомейні. Утворення унікальної ісламської політичної системи в Ірані: «режим аятол»; повноваження рахбара; функції Корпусу вартових ісламської революції; феномен «експорту ісламської революції». Ісламський традиціоналізм в Афганістані та його фундаментальна роль в афганському суспільстві. Сутність режиму талібів в 1990-і рр. Перетворення країни на осередок ісламського екстремізму. «Аль-Каїда»: історія виникнення, ідеологічна концепція та терористична діяльність. Події 11 вересня 2001 р. в США та війна в Афганістані (2001-2015 рр.). Ісламістський опір в країні на сучасному етапі та його потенціал.

Тема 8. Роль ісламського фактору в регіональних конфліктах на Близькому та Середньому Сході.

Вплив ісламського чинника на конфліктний потенціал регіону. Релігійний аспект арабсько-ізраїльського конфлікту. Роль палестинських радикальних угруповань: ХАМАС, «Хизбалла», «Ісламський джихад» та ін. Військові операції Ізраїлю проти ХАМАСу. Війна

між Ізраїлем та «Хизбаллою» 2006 р. та її наслідки. Сунітсько-шиїтські суперечності та їхній вплив на регіональні процеси: ірансько-іракська війна 1980-1988 рр.; шиїтські протести в Бахреїні в 2001 р.; рух хуситів в Ємені в 2009-2015 рр. Посилення конкуренції між Саудівської Аравію та Іраном як центрами сунітського та шиїтського центрів сили. Роль радикальних ісламістів у громадянській війні в Сирії 2011-2015 рр. та у війні в Афганістані 2001-2014 рр. Феномен «Ісламської держави» (ІД) та її вплив на регіональну стабільність. Сутність ІД, її завдання та методи діяльності. Політика країн регіону та міжнародних гравців щодо «Ісламської держави». Спроби боротьби із ІД та їхній обмежений характер.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III.

Ісламський фактор в Південно-Східній Азії та за межами традиційної зони поширення ісламу

Тема 9. Країни Південної та Південно-Східної Азії.

Історія проникнення ісламу в регіон. Ісламський чинник в політичному житті Пакистану та Бангладеш. Фундаментальна роль ісламу в пакистанській моделі розвитку у другій половині ХХ століття. Роль М.А. Джинни. Питання співвідношення ісламу та демократії в Пакистані. Вплив ісламського чинника на зовнішню політику країни. «Джамаат-ісламі»: історія виникнення, ідеологія та поширення впливу в регіоні. Мусульманська громада Індії; загострення індуйтсько-мусульманських протиріч в країні. Роль релігійного фактору в конфлікті між Індією та Пакистаном. Кашмірська проблема та її еволюція у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. Іслам і політика в країнах Південно-Східної Азії (ПСА) з переважно мусульманським населенням: Індонезія, Малайзія, Бруней. Ісламський чинник в країнах ПСА з мусульманською меншістю: М'янма, Таїланд, Сінгапур.

Тема 10. Країни Європи та Північної Америки.

Еволюція ісламського чинника в країнах Європи на рубежі ХХ – ХХІ ст. Європейська мусульманська громада: причини прискороного темпу зростання та його наслідки. Мусульманські діаспори в європейському політичному просторі: опір асиміляції, прагнення зберегти свої звичаї в закритих громадах. Демографічна, соціальна, економічна і політична роль «мусульманського феномена» в Європі. Мусульманські рухи та партії; їхній вплив на формування внутрішньої та зовнішньої політики європейських країн. Європейські моделі побудови відносин з мігрантами з мусульманських регіонів та їхні обмеження: французька модель асиміляції, британська модель мультикультуралізму та ін. Поширення антимусульманських настроїв в Європі; роль ультранаціоналістичних партій та об'єднань. Історія поширення ісламу в Північній Америці. Сучасна мусульманська громада та мусульманські інститути в США та Канаді. Вплив подій 11 вересня 2001 р. на американську мусульманську громаду і зовнішню політику Сполучених Штатів. Еволюція підходів Вашингтону до арабсько-мусульманського світу на початку ХХІ ст. Загроза ісламського радикалізму в США та країнах Європи; підходи до вирішення проблеми. Ісламський чинник в Україні: структура мусульманської громади та її роль у житті країни. Мусульманські організації в Україні.

Тема 11. Росія, Китай та країни Центральної Азії.

Іслам в Центральній Азії та на Кавказі за часів Російської імперії та СРСР. Зростання ролі етнічного та конфесійного чинників на пострадянському просторі і поява рухів політичного ісламу у 1990-і рр. Іслам в політичному просторі Російської Федерації. Радикалізація ісламу та її причини. Конфлікти на Північному Кавказі в 1990-і рр. та на початку ХХІ ст. Ваххабізм і розвиток політичної ситуації в Чечні. Релігійно-політичний конфлікт в Дагестані. Національно-релігійна політика Російської Федерації та заходи щодо стримування радикальної ісламістської ідеології. Роль ісламу в країнах Південного Кавказу та Центральної Азії (Азербайджан, Казахстан, Киргизстан, Таджикистан, Туркменістан, Узбекистан). Соціально-економічні проблеми та потенціал радикального ісламу в

центральноазіатських країнах. Діяльність «Хизб-ут-Тахрир» в регіоні. Ісламський фактор в Китаї. Уйгурська проблема: регіональний та міжнародний аспекти.

Тема 12. Країни Тропічної Африки.

Історія проникнення ісламу в Африку на південь від Сахари. Взаємодія ісламу та традиційної африканської культури. Становлення та розвиток цивілізаційної системи ісламу в Тропічній Африці. Антиколоніальний спротив під лозунгами ісламу. Постколоніальний устрій та мусульманські суспільства в Африці. Роль ісламу у формуванні африканської державності. Мусульманські громади в африканських країнах та причини їхнього прискореного зростання. Політичні течії в африканському ісламі. Ісламські теократії у Західній Африці. Мусульманський релігійно-політичний екстремізм в Південно-Африканській Республіці.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	Очна форма					Заочна форма				
	Усього	у тому числі				Усього	у тому числі			
		Л	П	лаб	Ср		л	п	лаб	ср
Змістовий модуль 1. Іслам як світова релігія. Феномен політичного ісламу.										
Тема 1. Роль ісламу як світової релігії.	6	2	-		4					
Тема 2. Феномен політичного ісламу.	8	2	-		6					
Тема 3. Ісламський світ як суб'єкт світової політики.	8	2	-		6					
Тема 4. Проблема ісламського фундаменталізму та екстремізму.	8	2	2		4					
Разом за змістовим модулем 1	30	8	2		20					
Змістовий модуль 2. Ісламський фактор в країнах Близького та Середнього Сходу										
Тема 5. Арабські країни Північної Африки.	6	2	-		4					
Тема 6. Арабські країни Західної Азії.	6	2	-		4					
Тема 7. Країни Середнього Сходу: Туреччина, Іран, Афганістан.	8	2	-		6					
Тема 8. Роль ісламського фактору в регіональних конфліктах на	8	-	2		6					

Близькому Сході. Шіїтсько-сунітські протиріччя.									
Разом за змістовим модулем 2	28	6	2		20				
Змістовий модуль 3. Ісламський фактор в Південно-Східній Азії та за межами традиційної зони поширення ісламу									
Тема 9. Країни Південної та Південно-Східної Азії.	8	2	2		4				
Тема 10. Країни Європи та Північної Америки.	10	2	4		4				
Тема 11. Росія, Китай та країни Центральної Азії.	6	-	-		6				
Тема 12. Країни Тропічної Африки.	8	-	2		6				
Разом за змістовим модулем 3	32	4	8		20				
Усього годин	90	18	12		60				

5. Теми семінарських занять

Семінарські заняття не передбачені.

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Роль ХАМАСу, «Хизбалли» та «Ісламської держави» в регіональних відносинах. <i>Питання для обговорення</i> 1. Релігійний аспект арабо-ізраїльського конфлікту. ХАМАС. 2. «Хизбалла»: ідеологія та еволюція діяльності. 3. Феномен «Ісламської держави».	2
2	Ісламський чинник в регіональних конфліктах на Близькому Сході. Сунітсько-шіїтське протистояння. <i>Питання для обговорення</i> 1. Ісламський чинник в Алжирі. Громадянська війна 1991- 2002 років. 2. Особливості релігійного чинника у Лівані. Громадянська війна 1975-1990 рр. 3. Сунітсько-шіїтський фактор в Ємені. Громадянська війна та рух хуситів (2014-2020 рр.) 4. Сунітсько-шіїтські протиріччя та їх вплив на регіональну стабільність: протистояння Ірану та Саудівської Аравії.	2
3	Ісламський чинник в Центральній Азії та Південно-Східній Азії. <i>Питання для обговорення</i>	2

	1. Роль ісламу в країнах Центральної Азії (на прикладі Таджикистану, Узбекистану і Киргизстану). «Хизб ут-Тахрир».	
	2. Проблема ісламського радикалізму у Південно-Східній Азії (на прикладі Філіппін та Таїланду).	
	3. «Джамаа-ісламія»: ідеологія, діяльність та вплив у регіоні.	
4	Ісламський фактор в Європі на сучасному етапі. Мусульманська громада України.	4
	<i>Питання для обговорення</i>	
	1. Ісламський фактор у Франції, Великій Британії та Німеччині: порівняльний аналіз.	
	2. Ісламський фактор у скандинавських країнах (Данія, Норвегія та Швеція): порівняльний аналіз.	
	3. Європейські моделі інтеграції мусульманських громад: асиміляція, мультикультуралізм та ін.	
	4. Проблема ісламського радикалізму у Європі.	
	5. Ісламський чинник в Україні. Мусульманська громада та її роль у житті країни.	
5	Особливості ісламського чинника за межами традиційної зони поширення ісламу (США, Китай, країни Тропічної Африки)	2
	<i>Питання для обговорення</i>	
	1. Мусульманська громада та мусульманські інститути у США та Канаді.	
	2. Особливості ісламського чинника в Китаї. Уйгурська проблема.	
	3. Політичний іслам у Тропічній Африці та проблема радикалізму (на прикладі Нігерії та Сомалі).	
	<i>Формулювання щодо конкретних видів робіт не передбачено.</i>	
	Разом	12

7. Теми лабораторних занять

Лабораторні заняття не передбачені.

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми/індивідуальних завдань (рефератів)	Кількість годин
1	Тема 1. Роль ісламу як світової релігії. 1. Витоки ісламської культури та цивілізації. 2. Релігійні течії в ісламі.	4
2	Тема 2. Феномен політичного ісламу. 1. Іслам і держава. 2. Особливості модернізації та демократизації в мусульманському світі. 3. Ідеологічні течії в ісламі: реформаторство, фундаменталізм та модернізм.	6
3	Тема 3. Ісламський світ як суб'єкт світової політики. 1. Ісламські політичні актори. 2. Інтеграційні процеси в Ісламському світі. Панісламізм. 3. Організація Ісламського Співробітництва.	6

4	Тема 4. Проблема ісламського фундаменталізму та екстремізму.	4
	1. Генеза сучасного ісламського фундаменталізму та його еволюція. Поміркований та радикальний фундаменталізм. 2. Причини поширення радикальної ісламістської ідеології в країнах ісламської цивілізації. 3. Проблема ісламського радикалізму після подій 11 вересня 2001 р. Підходи до вирішення проблеми. 4. Феномен «Ісламської держави» (ІД).	
5	Тема 5. Арабські країни Північної Африки.	4
	1. Історія політичного ісламу в Єгипті. «Брати-мусульмани». 2. Ісламський чинник в Алжирі. Громадянська війна 1991-2002 рр. 3. Роль ісламських політичних рухів під час та після «Арабської весни» (на прикладі Туніса та Єгипту).	
6	Тема 6. Арабські країни Західної Азії.	4
	1. Роль ісламу в арабських монархіях. Ваххабізм в релігійно-політичній системі Саудівської Аравії. 2. Сунітсько-шиїтський фактор в Ємені. Громадянська війна (2014-2020 рр.) та рух хуситів. 3. Особливості релігійного фактору в Лівані. Громадянська війна 1975-1990 рр. 4. «Хизбалла»: політична платформа та еволюція діяльності.	
7	Тема 7. Країни Середнього Сходу: Туреччина, Іран, Афганістан.	6
	1. Політичний іслам в Туреччині: еволюція на початку XXI століття. 2. Роль релігії в Ірані після ісламської революції 1979 р. Доктрина «віаят аль-факіх». 3. Ісламський традиціоналізм в Афганістані. Рух «Талібан».	
8	Тема 8. Роль ісламського фактору в регіональних конфліктах на Близькому та Середньому Сході.	6
	1. Релігійний аспект арабсько-ізраїльського конфлікту. ХАМАС. 2. Громадянська війна в Сирії (2011-2020 рр.) та роль ісламістської опозиції. 3. Шиїтсько-сунітські протиріччя на сучасному етапі та їхній вплив на регіональні відносини.	
9	Тема 9. Країни Південної та Південно-Східної Азії.	4
	1. Роль ісламу в політичному та суспільному житті Пакистану та Бангладеш. «Джамаат-і-ісламі». 2. Мусульманська громада та конфесійні протиріччя в Індії. 3. Релігійний аспект індійсько-пакистанського конфлікту. Кашмірська проблема. 4. Особливості політичного ісламу в Індонезії та Малайзії. 5. Проблема ісламського радикалізму в Південно-Східній Азії (на прикладі Філіппін та Таїланду). «Джамаа-ісламія».	
10	Тема 10. Країни Європи та Північної Америки.	4
	1. Мусульманська громада в Європі: демографія, соціальна та політична роль. Європейські інтеграційні моделі. 2. Проблема ісламського радикалізму в країнах Європи. Перспективи діалогу цивілізацій. 3. Мусульманська громада та мусульманські інститути в США та Канаді.	

4. Мусульманська громада України та її роль у суспільному житті.
- 11 Тема 11. Росія та країни Центральної Азії. 6
1. Іслам в політичному просторі Російської Федерації. Радикалізація ісламу та конфлікти на Північному Кавказі.
 2. Ісламський чинник в країнах Центральної Азії (на прикладі Таджикистану, Узбекистану та Киргизстану). «Хизб ут-Тахрир».
- 12 Тема 12. Країни Тропічної Африки. Китай. 6
1. Політичний іслам в Тропічній Африці та проблема ісламського радикалізму (на прикладі Судану та Нігерії).
 2. Особливості ісламського чинника в Китаї. Уйгурська проблема.

Один реферат із вищевказаного переліку обирається студентом на початку семестру та надсилається викладачу за місяць до закінчення курсу.

Обсяг реферату: 15 сторінок.

Характеристика змісту: за змістом навчальної дисципліни.

Вимоги до виконання та оцінювання: основна мета роботи – глибоке вивчення важливих теоретичних або прикладних питань дисципліни за допомогою підготовки реферату (дослідження). Вельми важливим є формування таких умінь і навичок студента: самостійно формулювати проблему, визначити мету, основні завдання, об'єкт і предмет дослідження; здійснювати пошук і відбір різноманітної інформації; обробляти та аналізувати інформацію; логічно і послідовно викладати результати аналізу, робити аргументовані висновки; правильно оформлювати науково-довідковий матеріал; публічно захищати виконану роботу. Робота має бути написана студентом на рівні, відповідному сучасному стану розвитку комплексу наук, які вивчають міжнародні відносини. Тему роботи треба розкрити в контексті сучасних наукових концепцій, обґрунтовано і доречно використовувати основні наукові терміни. Вельми важливо висвітлювати об'єктивні з наукового погляду положення, застосовувати для унаочнення і підтвердження теоретичних положень реальні приклади, достовірну статистичну інформацію. Думки вітчизняних і зарубіжних авторів, їхні загальнотеоретичні і методологічні підходи необхідно проаналізувати та систематизувати. Мінімальний обсяг використаних джерел – 15, при цьому матеріали, вилучені з Інтернету, можуть складати не більше третини номерів у списку джерел; більшість джерел повинні складати оприлюднені документи, статті та монографії.

Разом

60

9. Методи навчання

Словесні: лекції (проблемні, лекції-візуалізації, лекції з аналізом конкретних ситуацій та ін.), розповідь, пояснення, бесіда, дискусія, диспут, обговорення проблемних ситуацій.

Наочні: у тому числі мультимедійні презентації, демонстрація, метод безпосереднього спостереження, презентація результатів власних досліджень.

Практичні: рольові ігри; виконання індивідуальних завдань (підготовка та публічний захист рефератів).

10. Форми контролю та методи оцінювання

Методи поточного/періодичного контролю: усне опитування, оцінювання виконання індивідуальних завдань (рефератів), захист результатів індивідуальних завдань (рефератів).

Підсумковий контроль. Іспит (в усній формі).

**ЗАГАЛЬНІ КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ
ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Оцінка за національною шкалою	Теоретична підготовка	Практична підготовка
Відмінно	<p style="text-align: center;">Здобувач освіти</p> <p>володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей; глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань, використовуючи при цьому нормативну, обов'язкову та додаткову літературу; робить самостійні висновки, виявляє причинно-наслідкові зв'язки; самостійно знаходить додаткову інформацію та використовує її для реалізації поставлених перед ним завдань. Здобувач здатен виділяти суттєві ознаки вивченого, формувати висновки і узагальнення, вільно оперувати фактами та відомостями</p>	<p>може аргументовано обрати раціональний спосіб виконання завдання й оцінити результати власної практичної діяльності; виконує творчі завдання та ініціює нові шляхи їх виконання; вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу; проявляє творчий підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань при самостійній роботі</p>
Добре	<p>достатньо володіє матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, використовуючи при цьому нормативну та обов'язкову літературу; при представленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, застосовує знання для розв'язання стандартних ситуацій; аналізує навчальну інформацію, але допускає окремі неточності та незначні помилки</p>	<p>правильно вирішив більшість завдань; має стійкі навички виконання завдання</p>
Задовільно	<p>володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні, знає основні поняття навчального матеріалу; має ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого</p>	<p>може використовувати знання в стандартних ситуаціях, має елементарні навички виконання завдання</p>

Незадовільно з можливістю повторного складання	володіє навчальним матеріалом поверхово й фрагментарно (без аргументації та обґрунтування); безсистемно виокремлює випадкові ознаки вивченого; не вмie робити найпростіші операції аналізу і синтезу; робити узагальнення, висновки; під час відповіді допускаються суттєві помилки	недостатньо розкриває сутність практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності, правильно вирішив окремі розрахункові/тестові завдання за допомогою викладача, відсутні сформовані уміння та навички
Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не володіє навчальним матеріалом	виконує лише елементи завдання, потребує постійної допомоги викладача

11. Питання для підсумкового контролю

1. Витоки ісламської культури та цивілізації. Релігійні течії в ісламі.
2. Феномен політичного ісламу. Ісламські політичні актори.
3. Інтеграційні процеси в Ісламському світі. Панісламізм. Організація Ісламського Співробітництва.
4. Іслам і держава. Особливості модернізації та демократизації в мусульманському світі.
5. Ідеологічні течії в ісламі: реформаторство, фундаменталізм та модернізм.
6. Генеза сучасного ісламського фундаменталізму та його еволюція. Поміркований та радикальний фундаменталізм.
7. Причини поширення радикальної ісламістської ідеології в країнах ісламської цивілізації.
8. Проблема ісламського радикалізму після подій 11 вересня 2001 р. Підходи до вирішення проблеми.
9. Історія політичного ісламу в Єгипті. «Брати-мусульмани».
10. Ісламський чинник в Алжирі. Громадянська війна 1991-2002 рр.
11. Роль ісламу в арабських монархіях. Ваххабізм в релігійно-політичній системі Саудівської Аравії.
12. Особливості релігійного фактору в Лівані. Громадянська війна 1975-1990 рр.
13. «Хизбалла»: політична платформа та еволюція діяльності.
14. Релігійний аспект арабсько-ізраїльського конфлікту. ХАМАС.
15. Шійтсько-сунітські протиріччя на сучасному етапі та їхній вплив на регіональні відносини.
16. Роль ісламських політичних рухів під час та після «Арабської весни» (на прикладі Туніса та Єгипту).
17. Громадянська війна в Сирії (2011-2020 рр.) та роль ісламістської опозиції.
18. Феномен «Ісламської держави» (ІД).
19. Сунітсько-шіїтський фактор в Ємені. Громадянська війна (2014-2020 рр.) та рух хуситів.
20. Політичний іслам в Туреччині: еволюція на початку XXI століття.
21. Роль релігії в Ірані після ісламської революції 1979 р. Доктрина «віаят аль-факіх».
22. Ісламський традиціоналізм в Афганістані. Рух «Талібан».
23. Роль ісламу в політичному та суспільному житті Пакистану та Бангладеш. «Джамаат-і-ісламі».

24. Мусульманська громада та конфесійні протиріччя в Індії.
25. Релігійний аспект індійсько-пакистанського конфлікту. Кашмірська проблема.
26. Особливості політичного ісламу в Індонезії.
27. Ісламський чинник в Малайзії.
28. Проблема ісламського радикалізму в Південно-Східній Азії (на прикладі Філіппін та Таїланду). «Джамаа-ісламія».
29. Мусульманська громада в Європі: демографія, соціальна та політична роль. Європейські інтеграційні моделі.
30. Проблема ісламського радикалізму в країнах Європи. Перспективи діалогу цивілізацій.
31. Мусульманська громада та мусульманські інститути в США та Канаді.
32. Іслам в політичному просторі Російської Федерації. Радикалізація ісламу та конфлікти на Північному Кавказі.
33. Ісламський чинник в країнах Центральної Азії (на прикладі Таджикистану, Узбекистану та Киргизстану). «Хизб ут-Тахрир».
34. Політичний іслам в Тропічній Африці та проблема ісламського радикалізму (на прикладі Судану та Нігерії).
35. Особливості ісламського чинника в Китаї. Уйгурська проблема.
36. Мусульманська громада України та її роль у суспільному житті.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний/періодичний контроль												Підсумковий контроль (іспит)	Сума балів	
Змістовий модуль 1 (поточний контроль на лекціях та практичних)				Змістовий модуль 2 (поточний контроль на лекціях та практичних)				Змістовий модуль 3 (поточний контроль на лекціях та практичних)				Індивідуальне самостійне завдання		
T 1	T 2	T 3	T 4	T 5	T 6	T 7	T 8	T 9	T 10	T 11	T 12			
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	24	40	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
85-89	B	добре	
75-84	C		
70-74	D		
60-69	E	задовільно	не зараховано з можливістю
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	

			повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Навчально-методичне забезпечення

1. Захарченко А. М. Силабус курсу «Ісламський чинник у світовій політиці». Одеса: ОНУ. 5 с.

14. Рекомендована література

Основна

1. Коппель, О., Пархомчук О. Трансформація релігійного фактору в сучасних міжнародних відносинах. *Міжнародні відносини. Серія: Політичні науки*. 2017. № 15. С. 2-30.
2. Клименко О.Ю. Мусульманська релігійна меншість в Україні: збереження культурних традицій чи політична боротьба. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Філософія, культурологія, соціологія*. 2020. № 9. С. 116-123.
3. Кудряченко А.І. Іслам у сучасній Європі та Україні: виклики, стан і перспективи. *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. 2014. № 21(2). С. 64-69.
4. Лубський, В.І., Харьковщенко Є.А., Лубська М.В., Горбаченко Т.Г. Іслам: історія і сучасність. К.: Центр навчальної літератури, 2014. 311 с.
5. Макаренко Є.А. Мусульманські спільноти в Європі: регіональні і національні аспекти міжнародної взаємодії. *Міжнародні відносини. Серія: Політичні науки*. 2017. № 16. С. 34-46.
6. Паламар А.С. «Брати-мусульмани» як фактор ворожнечі між Саудівською Аравією та Катаром. *Гілея: науковий вісник*. 2021. № 1-2. С. 57-66.
7. Шестопаець Д.В. Іслам як соціальний феномен: до питання функціональності. *Сходознавство*. 2015. № 70. С. 184-192.
8. Ходжін М.П. Фактор суніто-шиїтського протистояння у зовнішньополітичній доктрині Ірану. *Гілея: науковий вісник*. 2022. № 167-168, С. 59-65.
9. Cesari J. Political Islam: More than Islamism. *Religions*. 2021. № 12. URL: <https://www.mdpi.com/2077-1444/12/5/299/htm>
10. Hamid, S., McCants W. Rethinking Political Islam. *Brookings Institution Report*. 2016. URL: <https://www.brookings.edu/research/rethinking-political-islam/>

Додаткова

1. Бовсунівський П. Причини встановлення та повалення політичної влади «Братів-мусульман» в Арабській Республіці Єгипет. *Зовнішні справи*. 2013. № 10. С. 38-42.
2. Горобець, І., Мартинов А. «Ісламська держава Іраку та Леванту» як проблема сучасних міжнародних відносин. *Зовнішні справи*. 2016. № 10. С. 16-22.
3. Захарченко А.М. Роль релігійного фактору на сучасному етапі палестинсько-ізраїльського конфлікту. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2010. № 94. С. 59-66.
4. Зелінський А.Л. Ліванська республіка: між політичним конфесіоналізмом і політичним прагматизмом. *Проблеми всесвітньої історії*. 2021. № 3(15). С. 151-172.
5. Кирчанів М.В. Індонезійський ісламізм як маргінальний випадок розвитку політичного ісламу в мусульманській країні. *Східний світ*. 2021. № 3. С. 107-112.
6. Кореньков О.О. Політична стратегія й структура організації «Ісламська держава Іраку й Леванту». *Політикус*. 2017. № 1. С. 186-190.

7. Лімар В. Відродження Ісламського Емірату Афганістан у контексті повернення «Галібану» до влади. *Політичне життя*. 2022. № 1. С. 69-76.
8. Пророченко Н.О. Еволюція ролі шіїтського духовенства у суспільно-політичному розвитку Ірану. *Проблеми всесвітньої історії*. 2019. № 1(7). С. 56-73.
9. Радівілов Д.А. Мусульмани в системі державно-конфесійних відносин сучасної Росії: інституційно-правовий аспект. *Сходознавство*. 2016. № 75-76. С. 130-141.
10. Радівілов Д.А. Мусульмани України в політико-правових реаліях світської держави. *Сходознавство*. 2014. № 68. С. 115-140.
11. Сабадах А.Б. Класифікація тероризму: історико-політологічний аналіз та прогноз. *Регіональні студії*. 2018. № 13. С. 46-51.
12. Сирінська О.А. ІДІЛ як гібридна мережна організація: історія, ідеологія й інформаційна стратегія. *Сходознавство*. 2015. № 70. С. 114-133.
13. Смержевська А.Г. Релігійний фактор у багатосторонній дипломатії Індонезії. *Політикус*. 2017. № 5, С. 152-156.
14. Чекаленко Л., Ціватий В., Васильєва М. Турецька Республіка початку ХХІ століття: традиції, зовнішньополітична стратегія, інституційна модель. *Зовнішні справи*. 2014. № 1. С. 22-28.
15. Шаленна Н.М. Особливості формування концепту «європейського ісламу». *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2019. № 123. С. 34-43.
16. Шквірук В.В. Феномен терористичної організації Ісламська держава Іраку та Леванту. *Гілея: науковий вісник*. 2016. № 104. С. 238-242.
17. Bossong R. The Next Steps for EU Counterterrorism Policy. *SWP Research Paper*. 2021. URL: https://www.swp-berlin.org/publications/products/comments/2021C20_EU_CounterterrorismPolicy.pdf
18. Cook S. Islam: Religious Freedom in China. *Freedom House*. 2017. URL: <https://freedomhouse.org/report/2017/battle-china-spirit-islam-religious-freedom>
19. Islamist Terrorist Attacks in the World. 1979-2019. *Fondation Pour l'innovation Politique*. 2019. URL: <https://www.fondapol.org/app/uploads/2020/06/enquete-terrorisme-gb-2019-11-18versionfinale-3.pdf>
20. Jones S., Vallee C., Newlee D. The Evolution of the Salafi-Jihadist Threat. *Center for Strategic and International Studies Report*. 2018. URL: https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/181221_EvolvingTerroristThreat.pdf
21. Karin E. Central Asia: facing radical Islam. *Institut français des relations internationales*. 2017. URL: https://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/rnv98_erlan_karin_central_asia_radical_islam_eng_2017.pdf
22. Patterson E. Lebanon: the Persistence of Sectarian Conflict. *Berkley Center for Religion, Peace and World Affairs*. 2013. URL: <https://berkleycenter.georgetown.edu/publications/lebanon-the-persistence-of-sectarian-conflict>
23. Plebani A. New (and Old) Patterns of Jihadism: Al-Qaida, the Islamic State and Beyond. Milan: Istituto per gli Studi di Politica Internazionale. 2014. URL: https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/181221_EvolvingTerroristThreat.pdf
24. Poujol C. Central Asia Going on «Hyper-Islamisation»: Between Adaptation to Post-communism and Calls for Radicalization. *UNISCI Journal*. 2017. № 45. URL: <https://www.redalyc.org/pdf/767/76754084011.pdf>
25. Shine S. The Sunni and Shiite Axes in the Middle East. *Strategic Survey for Israel 2016-2017*. Tel Aviv: Institute for National Security Studies. 2016. URL: <https://www.inss.org.il/wp-content/uploads/2017/01/12.pdf>
26. Steinberg, G., Weber A. Jihadism in Africa. Local Causes, Regional Expansion, International Alliances. *SWP Research Paper*. 2015. URL: https://www.swp-berlin.org/publications/products/research_papers/2015_RP05_sbg_web.pdf

27. Vidino L., Carenzi S. Terrorist Attacks. Youngsters and Jihadism in Europe. *IEMed Mediterranean Yearbook*. 2018. URL: <https://www.iemed.org/wp-content/uploads/2021/01/Terrorist-Attacks.-Youngsters-and-Jihadism-in-Europe.pdf>

15. Електронні інформаційні ресурси

1. Духовне управління мусульман України «Умма» (муфтій – шейх Саїд Ісмагілов). URL: <http://umma.in.ua/ua>
2. Духовне управління мусульман України ДУМУ (муфтій – шейх Ахмад Тамім). URL: <https://islam.ua/uk/>
3. Конгрес мусульман України. URL: <https://www.arraid.org/ua/>
4. Міністерство закордонних справ України. URL: <https://mfa.gov.ua/>
5. Arab Maghreb Union. URL: <https://maghrebarabe.org>
6. Gulf Cooperation Council. URL: <https://gcc-sg.org>
7. Ministry of Foreign Affairs of the Islamic Republic of Iran. URL: <https://en.mfa.ir/>
8. Ministry of Foreign Affairs of the Kingdom of Saudi Arabia. URL: <https://www.mofa.gov.sa/en/>
9. Ministry of Foreign Affairs State of Qatar. URL: <https://mofa.gov.qa/en>
10. Organization of Islamic Cooperation. URL: <https://www.oic-oci.org>
11. Republic of Turkey Ministry of Foreign Affairs. URL: <https://www.mfa.gov.tr/default.en.mfa>
12. The Arab League. URL: <http://www.lasportal.org>
13. The European External Action Service. URL: https://www.eeas.europa.eu/_en
14. The White House. Briefing room. URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room>
15. U.S. Department of State. Press releases. URL: <https://www.state.gov/press-releases>
16. United Arab Emirates Ministry of Foreign Affairs and International Cooperation. URL: <https://www.mofaic.gov.ae/en/>